

kompetentným ministrom. (Mimochodom, ani „naše“ ministerstvo životného prostredia dodnes nenašlo korunky, ktoré prisľúbilo na vydanie zborníka zo seminára.)

Výbor Slovenskej ekologickej spoločnosti sa domnieva, že východiskom je čeliť nepriaznivým podmienkam vyššou koordinovanosťou a výmenou informácií nielen v oblasti ekológie, ale aj ekosoziológie, ktorú tiež považuje za oblasť svojej pôsobnosti. Ak sa nájde dostatočný počet záujemcov o odbornú spoluprácu v oblasti ekologických (ale i axiologických a filozofických) problémov ochrany prírody, mieni ustanoviť ekosoziologickú sekciu SEKOS. Jej zmyslom je združiť pracovníkov v tejto oblasti a vytvoriť pre nich zatiaľ aspoň sieť pre intenzívnejšiu výmenu odborných informácií (výskum, manažment, literatúra, štipendia a pod.). Svoju opodstatnenosť musí potvrdiť schopnosťou koncepcie a jed-

notne reagovať na aktuálne výzvy a problémy. Agenda 21 v 31. kapitole hovorí, že pre nájdenie hlavného článku a získanie praktického know-how konceptu bude treba v environmentálnej oblasti posilniť existujúce multidisciplinárne metódy a spracovať ďalšie medzidisciplinárne štúdie, v kapitole 35 sa deklaruje presvedčenie účastníkov konferencie OSN v Riu de Janeiro, že sa veda začína v rastúcej miere chápať ako podstatná zložka hľadania schodnej cesty k trvalo udržateľnému životu.

Ekosoziológia má v týchto úlohách významné postavenie a záujemcovia o spoluprácu sa môžu prihlásiť na adresu výboru SEKOS (814 99 Bratislava, Štefánikova 3, P. O. Box 254).

Mikuláš J. Lisický

Ta naše čítanka česká...

Záměr prozkoumat české (československé) čítanky pro žáky základních škol vznikl v rámci grantového výzkumného projektu MŽP ČR (FMŽP ČSFR) „*Životní prostředí, hodnoty, etika*“ r. 1992. Myšlenka, podle níž se čítanky a další učebnice podílejí na utváření vztahu jedince k přírodě a životnímu prostředí, je přijatelná. Obsahová analýza téměř 9000 stran čítankového textu od r. 1900 (1898) až do r. 1989 ukázala, že to s tématem životního prostředí v našich čítankách není nijak slavné a že kdysi - což jsme nečekali - to bylo lepší.

Téměř devadesát let je dlouhá doba provokující k otázce „*kdy to tedy bylo nejlepší?*“. Nuže z hlediska péče autorů čítanek o životní prostředí se jeví jako nejlepší čítanky z dob Rakouska-Uherska (kde podle našich očekávání nic takového ještě být nemělo!) a snad ještě lépe čítanky z doby - okupace. Nejvíce se o přírodě a životním prostředí mluví v čítankách 60. let - bohužel tónem právě opačným, nežli environmentálním. A „*kdy to bylo nejhorší?*“ Podle očekávání - v 50. letech, kdy téma přírody a životního prostředí bylo zcela vytlačeno tématy jinými, většinou ideovými. „Z komínů se kouří... a to je dobře“ - říká čítanka té doby. Na rozdíl od čítanek z doby mocnářství, nad jejichž bohaté artikulovaným viděním problému (!) životního prostředí - zejména ve srovnání s rétorikou dneška - s úctou žasneme.

Obdivuhodná je vyváženost čítanek let meziválečných a okupačních. Zejména čítanky z okupačního období byly překvapením, nejen svou úrovní, ale i nepřítomností (námi očekávaných) ideologických témat.

Prosté téma životního prostředí se v čítankách objevuje ve standardním procentuálním zastoupení - zhruba do 15 %

textu. Platí, že tématu životního prostředí a přírody v čítankách ubývá úměrně tomu, jde-li o vyšší postupný ročník. Pro žáky 6. tříd již životní prostředí a příroda v čítankách vlastně neexistují. Co je zajímavé - čítanky sice vědí o nedobřím vztahu člověka k přírodě (zejména ty starší), ale nehledají viníka (až po r. 1989). Pouze v jednom případě (z r. 1960) se objevuje informace o tom, že průmyslová společnost může plodit kritický vztah k životnímu prostředí.

Po druhé světové válce se v čítankách prosadil naprostý instrumentalismus, provázený optimismem, a současně byl mnohem méně zastoupen názor (např. ve srovnání s meziválečným obdobím), podle něhož má příroda hodnotu sama o sobě a nejen „skrze“ člověka. Nosičem pozitivního názoru na přírodu je v čítankách spíše poezie a ilustrace, nežli próza. Náznaky citové rovnocennosti přírody a člověka jsou častější v čítankách meziválečných, méně okupačních a pak pozdějších.

Podrobná obsahová analýza je v mnohém překvapivá, nevyznívá však ve prospěch environmentalismu. Spíše platí, že se sílením vědomí krize životního prostředí v našich čítankách mizelo téma přírody a životního prostředí - a to téměř přímo úměrně. Jaký vliv to mělo na generace žáků, pro něž byla čítanka každodenním chlebem, lze domyslet. Prostudování čítanek vydaných v České republice po r. 1991 opravňuje k optimismu: je to něco zcela jiného, duch environmentalismu se tu již prosadil.

**Stanislav Hubík
Oldřich Chytil**